عطف

درباره کتاب «فیلم به منزله کردار اجتماعی»

کندوکاو در وجوه اجتماعی و فرهنگی سینما

کیکاوس زیاری

سینمای جهان

روی پیشخوان کتابفروشی‌ها می‌توان کتاب‌هایی را پیدا کرد که سینما و محصولات آن را از جهت محتوا و کیفیت مورد بحث و بررسی و نقد قرار می‌دهند.

بسیاری از این کتاب‌ها بیشتر از هر چیز، روی فیلم‌های غیرمتعارف و روشنفکرانه تمرکز می‌کنند و توجه کمتری به محصولات عامه‌پسند و پرفروش دارند. تفاوت کتاب ۳۱۱ صفحه‌ای «فیلم به منزله کردار اجتماعی» با کتاب‌های مشابه در این است که روی سینمای عامه‌پسند معاصر و نمونه‌هایی از هالیوود کلاسیك تمرکز دارد. انتخاب عکسی از اکشن علمی -تخیلی و معروف «ماتریکس» برای روی جلد کتاب هم در همین رابطه توجیه می‌شود. گریم ترنر نویسنده کتاب جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی فیلم را از مخاطبان و انواع ایدئولوژی گرفته تا نمایش و فناوری، مطالعه می‌کند.

کندوکاو در وجوه اجتماعی و فرهنگی سینما، بحث درباره سینما به‌عنوان یك صنعت فرهنگی و مطالعه تاثیر مسائلی چون طبقه اجتماعی و قومیت بر بازنمایی از ویژگی‌های این کتاب است.

کتاب فوق که از سوی انتشارات علمی و فرهنگی و با ترجمه گودرز میرانی به بازار عرضه شده، ویراست چهارم کتاب اصلی است. اما نویسنده توضیح می‌دهد که با هر ویرایشی، کتاب و موضوعات آن را به روز کرده است و از این نظر، خواننده کتاب با کمبو و خلائی روبه‌رو نخواهد شد. در عین حال، ویرایش چهارم کتاب بخش‌های جدیدی مثل بحث درباره صحنه‌های تماشایی و شگفت‌انگیز و جلوه‌های ویژه را در خود دارد، که به مباحث مطرح در ویرایش‌های قبلی افزوده شده است. با وجود این، نباید فراموش کرد چاپ چهارم کتاب اصلی هم متعلق به سال ۲۰۰۶ است. از آن زمان تا به حال البته دنیای سینما با موضوعات و مسائل تازه دیگری روبه‌رو شده، که به نظر می‌رسد جایشان در این کتاب خالی است.

با این حال، متن کتاب که تا سال ۲۰۰۶ به روز شده به قدری جذاب و خواندنی است، که نمی‌توان گذر زمان و مطرح شدن نکات تازه در دل فیلم‌های سینمایی را به عنوان ضعف آن تلقی کرد.

مترجم کتاب به این نکته اشاره می‌کند که کتاب فوق از چند جهت اهمیت دارد و برخلاف کتاب‌هایی که فقط به نظریه فیلم می‌پردازند، هم نظریه است و هم کاربرد نظریه. گریم ترنر ضمن شرح بسیاری از نظریه‌های پرکاربرد در مطالعات فیلم، نکاتی کلیدی در خوانش فیلم و استفاده از نظریه برای تحلیل آن بیان می‌کند که برای دانشجویان علاقه‌مند مطالعه فیلم بسیار کمك‌کننده است. به همین دلیل، او کوشیده است تا متن کتاب بسیار روان و به دور از پیچیدگی‌های معمول در این حوزه باشد. به‌جز مقدمه شش صفحه‌ای نویسنده، خود کتاب هفت فصل دارد.

در این فصل‌ها مباحثی چون صنعت فیلم بلند، شکل‌گیری آن و سلطه آمریکا بر صنعت فیلم بلند، رقابت‌های جدید، رویکردهای زیبایی شناختی اولیه و واقعگرا، کارگردانان مولف و ژانرها، زبان فیلم، روایت فیلم و ساختارگرایی، مخاطبان فیلم و مشخص کردن نوع مخاطب، ستاره‌سازی، همذات‌پنداری بیننده، فرهنگ و ایدئولوژی، فیلم و فرهنگ ملی، مسائل در تحلیل ایدئولوژیك و... مطرح و مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

چاپ اول کتاب که مزین به عکس‌هایی از فیلم‌های مطرح چند دهه اخیر است، با قیمت ۱۸ هزار تومان و در شمارگان هزار عدد به بازار عرضه شده است.

بمرانی به‌زودی آلبوم می‌دهد

بعد از آلبوم ۱۳۴۰، انتشار آلبوم تازه در گروه بمرانی مطرح شده بود و مقدماتش فراهم شد. حالا آن طور که هنرآنلاین به نقل از مانی مزکی نوازنده سازدهنی و ترومبون و سرپرست گروه بمرانی خبر داده، قرار است آلبوم جدید در نیمه دوم سال آماده شود و همچنین قطعه «پری» از این گروه به صورت تصویری ضبط و منتشر خواهد شد.

کافکا در تئاتر مستقل تهران

نمایش «به هوای پاك پرید» که در قالب سومین رپرتوار عصر تجربه به صحنه خواهد رفت، اقتباسی از داستان «مسخ» کافکاست. این را امیرحسین بریمانی کارگردان این نمایش به مهر گفته و خبر داده که قرار است از ۷ تا ۱۹ مهر ساعت ۲۰ در تئاتر مستقل تهران به نمایش را اجرا کنند. این نمایش اسفند گذشته در جشنواره تئاتر تجربه حضور داشت و موفق به دریافت تندیس بهترین ایده از این جشنواره شد.

بررسی نگاه مولانا به شریعت و طریقت با نظر به آرای موافقان و مخالفان او

هر کسی از ظن خود شد یار من

پس از مخالفت ۲ نفر از مراجع عظام تقلید با تولید فیلم «مست عشق» درباره مولانا و شمس با شاعری روحانی در جام جم به گفت‌وگو نشستیم که معتقد است باید از نظرات مختلف در این باره استقبال کرد

گروه ادبیات و هنر

از همان روزی که رسانه‌ها پیش خبر تولید فیلم و سریالی را با عنوان «مست عشق» در رابطه با مولانا و شمس مخابره کردند، می‌شد حدس زد که با پروژه‌ای بسیار پرسروصدا روبه‌رو خواهیم بود. برای این‌که چنین گمانی می‌کردیم، دلایل متعددی می‌شد ردیف کرد. برخی از این دلایل مربوط به عوامل و تولیدکنندگان این اثر بود. بالاخره حسن فتحی قرار است «مست عشق» را کارگردانی کند و او هنوز نتوانسته به تمام و کمال از حاشیه‌هایی که تهیه‌کننده و سرمایه‌گذار مجموعه پیشین‌اش یعنی «شهرزاد» برایش ساختند برکنار بماند و دلایل بعدی نیز ذاتا به حساسیت‌زا بودن ماجراهای مرید و مراد معروف ایرانی مربوط می‌شد. درباره ارتباط مولانا و شمس کتاب‌های تحقیقی و داستانی متعددی نوشته شده و هر یك از این آثار نیز تحلیل‌های مختلفی را برساخته‌اند.

پس از چند روز با اعلام این‌که قرار است نقش شمس را در مست عشق، بازیگری از ترکیه ایفا کند، حاشیه‌ها آغاز شد. پروژه با مشارکت ترکیه قرار بود آغاز به کار کند و بدیهی بود که آنها هم انتظار داشته باشند نقشی در حد یکی از دو قهرمان اصلی «مست عشق» به آنها سپرده شود. حساسیت منتقدان سپردن نقش شمس به بازیگر ترك، بی‌آن‌که بگویند از آن رو بود که به هر حال ما با ترکیه بر سر تصاحب مولانا به عنوان میراث فرهنگی‌مان نزاع‌ها داشته‌ایم و اغلب هم بازی را به آنها باخته‌ایم.

با این حال و پس از یکی دو روز سر و صدا و جنجال بر سر این انتخاب، تیم تولید با معرفی پارسا پیروزفر برای ایفای نقش شمس روبه‌روی شهاب حسینی که قرار بود مولانای مست عشق باشد، ظاهرا قیل و قال‌ها را خواباندند، اما آسایش و آرامش خبری حول مست عشق دو سه روزی بیشتر نپایید. فتحی و دوستانش شاید فکر اینجا را نکرده بودند که اساسا تولید چنین اثری با مخالفت برخی مراجع تقلید شیعه مواجه شود.

گزارش امروز ما، درباره این مخالفت و درباره موافقان مولانا و شمس است و نیز گفت‌وگویی هم ترتیب داده‌ایم با محمدجواد زمانی که هم روحانی است و هم شاعر است و می‌تواند در این باره از دو زاویه شریعت و شعر به ماجرا نگاه کند.

ماجرا چه بود؟

ابتدا آیت‌ا... مکارم شیرازی و سپس آیت‌ا... نوری همدانی در پاسخ به نامه‌هایی از طلاب حوزه علمیه قم، نوشتند که تولید چنین اثری، یعنی مست عشق حسن فتحی درباره شمس و مولانا به دلیل «ترویج فرقه ضاله صوفیه» جایز نیست و حرام است. در نامه‌ای که طلاب برای آیت‌ا... نوری همدانی نوشته‌اند از او خواسته‌اند درباره ساخت چنین فیلمی نظر بدهد، اما در نامه طلاب به آیت‌ا... مکارم شیرازی، ماجرا صرفا در حد پرسش باقی نمانده و آنها از ایشان خواسته‌اند از این «مساله خطرناك» جلوگیری کند. در نهایت هر دو روحانی مخالفت خود را با تولید چنین اثری اعلام کرده‌اند. آیت‌ا... مکارم با این جمله که «شرعا جایز نیست و باید از آن خودداری شود» و نوری همدانی نیز با این جمله که «ترویج آنها به هر شکلی که باشد جایز نیست و حرام است» برای مقلدانشان در این رابطه فتوا صادر کرده‌اند.

این اما پایان ماجرا نبود...

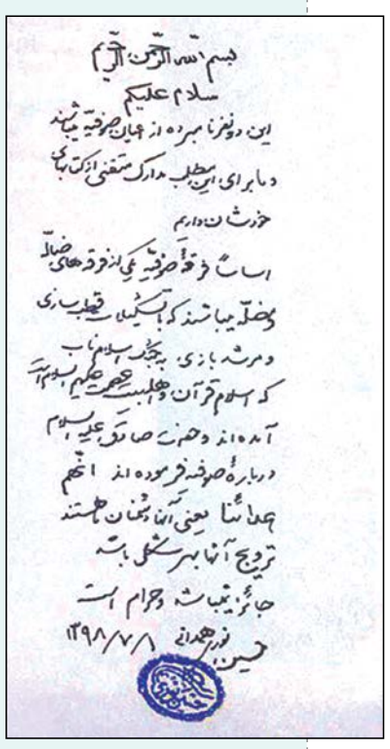

بسم الله الرحمن الرحیم

سلام علیکم

این روزها شنیده از جریان صوفیه می‌باشد و با برای این مطلب مدارک متقنی از کتب بهائی خودشان داریم

اساساً فرقه صوفیه یکی از فرقه‌های ضاله و منحرف می‌باشند که با تشکیلات قطب‌سازی و مرشد بازی به چنگ اسلام ناب که اسلام قرآن و اهلبیت علیهم‌السلام است آمده‌اند و حضرت صادق علیه‌السلام درباره صوفیه فرموده‌اند انهم هدانا یعنی آنها شیطان هستند ترویج آنها بهر شکلی باشد جائز نیست و حرام است

۱۳۹۸/۷/۱

حسین نوری همدانی

(و ما علینا الا البلاغ المبین)

با توجه به اینکه این کار مصداق ترویج فرقه ضاله صوفیه می‌شود، شرعاً جایز نیست و باید از آن خودداری کرد. = هیئت مرکز باشد

۹۷/۶/۲۰

تصاویر پاسخ مراجع عظام تقلید نوری همدانی و مکارم شیرازی به استفتایی درباره تولید فیلم «مست عشق»

مدافعان مولوی چه می‌گویند؟

پس از انتشار تصاویری از نوشته‌های مراجع تقلید مکارم شیرازی و نوری همدانی، حالا عده‌ای در شبکه‌های اجتماعی در حال دست‌به‌دست‌کردن فایل تصویری کوتاهی هستند که در آن، آیت‌ا... خامنه‌ای رهبر انقلاب، در خلال دیدار با شاعران در سال ۸۷، به تایید مولانا و به‌خصوص «مثنوی معنوی» او می‌پردازند.

در این ویدئوی کوتاه ایشان می‌فرمایند: «شعر مولوی را شما ببینید. اگر فرض کنید کسی به دیوان شمس به خاطر زبان مخصوص و حالت مخصوصش دسترسی نداشته باشد که خیلی از ماها دسترسی نداریم و اگر آن را کسی یك قدری دوردست بداند، مثنوی، مثنوی؛ که خودش می‌گوید: و هو اصول اصول اصول الدین. واقعا اعتقاد من هم همین است.»

در ادامه ایشان به نظر مشابه آیت‌ا... مطهری اشاره می‌کنند و می‌افزایند: «یك وقتی مرحوم آقای مطهری از من پرسیدند نظر شما راجع به مثنوی چیست، همین را گفتم. گفتم به نظر من مثنوی همین است که خودش گفته: و هو اصول ... ایشان گفت کاملاً درست است، من هم عقیده‌ام همین است.»

علاوه بر آیت‌ا... خامنه‌ای و شهید مطهری، علمای دیگری نیز در دفاع از مولوی سخن گفته‌اند. از جمله آیت‌ا... جوادی آملی.

ایشان در سه فراز از بخش دوم کتاب «شریعت در آیینه معرفت» که طی آن به ثبات و تغییر معرفت دینی، معرفت عرفانی و کلام اشعری می‌پردازند، می‌فرمایند: «ممکن است فردی درباره معرفت دینی و یا عرفانی برخی از مشاهیر این علوم، اظهار نظر کرده و با مشاهده اشعار و آثار فردی، همچون ملای رومی این گونه حکم کند که معرفت او معرفتی اشعری. افلاطونی است ... علت این قضا و داوری ناصواب، ناآگاهی نسبت به مفاهیم و معانی بلندی است که ملای رومی در مثنوی و دیگر آثار خود، اظهارنظر می‌کند. عارف بزرگواری چون ملای رومی از شاگردان بنام شمس تبریزی است و شمس تبریزی از معاصران شارح فصوص، مرحوم محقق ملا عبدالرزاق کاشانی است و آنها هر دو از بزرگانی هستند که از طریق صدر الدین قونوی از تعلیمات ابن عربی بهره برده‌اند [...] روایت شده است که إن من الشعر محکمه و آن شعری است که در توحید، مدح و منقبت انبیا و اولیا و اهل بیت عصمت و طهارت - علیهم‌السلام-، زهد و اندرز باشد. مانند اشعار حکیم غزنوی و حکیم رومی و حکیم عطار [...] همچنین از عارف واصل، خاتم العرفا و المتألهین نقل شده است که ایشان در حالت احتضار فرموده‌اند من می‌روم، اما ما و شما هیچ وقت از مثنوی بی‌نیاز نمی‌شویم. [...] مولوی از خواص شیعیان حضرت امیر. علیه السلام. است.»

علامه حسن حسن‌زاده آملی نیز علاوه بر این‌که بارها در کتب و رسالات منتشر شده‌شان، از مولوی با عنوان «عارف رومی» یاد می‌کنند، وقتی در کتاب «گفت‌وگو با علامه حسن‌زاده» که به اهتمام محمد بدیهی منتشر شده، با پرسش «لطفا بفرمایید نظرتان در مورد مشاهیر شعر و ادب، مثل مولانا، حافظ، سنائی، و دیگران چیست؟» می‌فرمایند: «این آقایان همه از مفاخر عالم علم و ادبیات و فرهنگ و شعر و شاعری هستند و آنها بزرگانی هستند که نوعا معارف قرآنی و مضامین عرفانی و نکات و مدارج انسانی را در سیر و سلوك، اعتلا و ارتقای انسان به نظم درآورده‌اند. امثال حافظ و مولوی، عالم به تمام علوم از قبیل فقه، اصول، حدیث، فلسفه بودند ولی بعدها بیشتر در جنبه شعر شهرت پیدا کردند.»

استاد سیدجلال الدین آشتیانی هم بارها مولانا را با عنوان «عارف و کاشف و محقق متبحر» و نیز «شیخ عارف کامل» معرفی کرده‌اند و یك بار هم در شرحی که بر مقدمه قیصری بر فصوص‌الحکم ابن عربی نوشته‌اند، وقتی به توضیح معنایی عرفانی رسیده‌اند، نوشته‌اند: «شیخ عارف، مولانا جلال‌الدین رومی، به همین معنا (مساله‌ای عرفانی) در کتاب خود تصریح کرده است و الحق در بیان این حقیقت، قیامت کرده است.»

و به این فهرست بسیاری دیگر را می‌شود افزود؛ از امام خمینی و علامه طباطبایی گرفته تا علامه جعفری را که بارها پای درس‌گفتارهای مولانایش نشسته‌ایم.

محمدجواد زمانی از ارادت مولانا به قرآن، پیامبر و امیرالمومنین(ع) می‌گوید

مولانا فقط برای ما نیست

محمدجواد زمانی در گفت‌وگو با جام جم سعی دارد نگاهی منطقی به دوسوی ماجرا داشته باشد؛ از همین رو است که می گوید از تضارب آرا در رابطه با مولانا باید استقبال کرد

حجت‌الاسلام محمدجواد زمانی، شاعر آیینی سرایی است که با شعر او در وجوه مختلف آشنا هستیم. علاوه بر این مطالعات توامان دینی و ادبی او سبب شده، به‌عنوان ناظری آگاه در هر دو حوزه مطرح باشد. از همین رو، وقتی بحث بر سر نسبت مولانای شاعر و عارف با طریقت و شریعت به میان آمده، چه کسی بهتر از اوست تا بتواند پاسخگوی سوال‌های ما باشد. زمانی بر این باور است که سینما و دیگر هنرها باید به بزرگان ادبی ما بپردازند.

ظاهرا این اختلاف بر سر مولوی در میان علما، سابقه دارد. جالب این‌که مقام معظم رهبری و شهید مطهری از ایشان ستایش می‌کنند.

طرفداران «مثنوی معنوی» مولانا فقط افرادی که شما نام بردید، نیستند؛ از مرحوم آقای سیدعلی قاضی که خودشان مثنوی تدریس می‌کردند و یکی از شاگردان ایشان مرحوم علامه طباطبایی، مرحوم علامه جعفری و بسیاری دیگر از بزرگان ما بر مثنوی تاکید داشتند.

مرحوم محمدعلی شاه‌آبادی، به‌ویژه در تفسیر سوره حمد در جاهایی اشاره می‌کنند به اندیشه مولانا. حضرت امام هم همین طور. ایشان در اشعارشان فراوان به اشعار مولانا در دیوان شمس اشاره می‌کنند.

بنابراین، حالا که با مخالفت دو نفر از مراجع با تولید اثر سینمایی «مست عشق» مواجه هستیم، چه باید کرد؟

معتقدم باید به تضارب آرا احترام گذاشت. وقتی درباره شخصیتی، دیدگاه‌های نفی و اثباتی مطرح می‌شود، نشان‌دهنده عظمت شخصیت فرد مورد نظر است. همین ماجرا، نشان‌دهنده استقرار آزادی اندیشه در جامعه است. به نظرم این نقطه مثبتی است. به قول خود مولانا هر کسی از ظن خود شد یار من.

درباره شخصیت‌های بزرگ اظهار نظرهای متفاوتی صورت می‌گیرد که از نظر من خوب است و می‌تواند در دانشگاه‌ها و حوزه‌ها تبدیل شود به کرسی‌های آزاداندیشی و درباره شخصیت‌ها اظهار نظر بشود. صحبت کنند و برای بسیاری حقایق مسأله آشکار شود و افراد با شنیدن دیدگاه‌های مختلف بتوانند به جمع‌بندی برسند.

خود رهبر معظم انقلاب در نیمه ماه مبارك رمضان اخیر در دیدار با شاعران به مثنوی معنوی اشاره کردند و مثنوی را اسلام ناب دانستند. همچنین اشاره کردند به شعری از مولانا در دیوان شمس تبریزی: کجایید ای شهیدان خدایی، بلاجویان دشت کربلایی و فرمودند آیا کسی باورش می‌شود که شخصیتی همچون مولانا شاعر این شعر باشد، موضوع شهات را این طور برجسته و زیبا مطرح کند و شعر اینچنین تا به امروز ماندگار می‌شود.

بنابراین من با احترام به نظرات مختلفی که در این زمینه وجود دارد، فکر می‌کنم، خود این تضارب آرا امر مبارکی است اما به این هم توجه کنید که شخصیت مولانا ایرانی و ملی فقط نیست و یک شخصیت جهانی است. مثنوی معنوی یکی از پرفروش‌ترین کتاب‌های اروپا در سال‌های اخیر بوده و افراد از مسیحی، یهودی، بودایی، هندو تا مسلمان با این کتاب ارتباط برقرار می‌کنند و از حکمت‌های این کتاب بهره می‌برند.

به فرض هم شخصیت مولانا را صوفی بدانیم، باز هم حکمت‌های موجود در مثنوی قابل انکار نیست. به روایاتی درباره آیات قرآن کریم، روایات معصومین و حتی روایات نهج‌البلاغه در مثنوی، توجه کنید. ارادت او به قرآن کریم، شخصیت پیامبر و امیرالمومنین، امام صادق و امام حسین(ع) انکارناپذیر است. این مساله را باید مد نظر داشت و در عین حال کلام مراجع روی چشم ما قرار دارد.

با این حال گمان شما بر چیست؟ اگر آرای مولانا در تعارض با شریعت نیست، این حساسیت‌ها از کجا ناشی می‌شود؟

هم مولانا و هم بسیاری از شخصیت‌های برجسته عرفان ما تاکید بر شریعت داشتند. یعنی اگر فردی شریعت را رها کند به حقیقت نمی‌رسد و بارها تاکید داشتند از ابن عربی و بسیاری از شخصیت‌های عرفان خراسان، چه عرفان مغرب و چه عرفان مشرق. همه بارها تاکید کردند که قدم اول در سلوک حفظ شریعت و عمل به شریعت است. از طرفی ما قائل به عصمت شخصیت‌ها نیستیم، جز معصومین و ممکن است اندیشمندی جایگاه بالایی داشته باشد ولی اشتباهی هم مرتکب شده باشد. همان طور که معتقد به عصمت علما و فقه‌ها هم نیستم. ممکن است درباره برداشت از موضوعی دچار اشتباه شوند اما اشتباه در یکی دو جا نباید باعث شود شخصیت معنوی فرد را متزلزل بدانیم. عصمت را برای معصومین و انبیا قائلیم و نه حتی برای علما و فقها. همان طور که اتفاق افتاده عالم یا فقیهی در جایی مرتکب سوء برداشت از مسأله‌ای علمی شده و علما و فقهای بعدی آن را اصلاح کرده‌اند. این علما و فقها زحمتشان را کشیده‌اند و شخصیت آنها برای ما والامقام مانده است.